Mikael Mantila
Johtaja
Opetushallitus
6.5.2025 OPH-3717-2025

Opetushallituksen asiantuntijalausunto asiasta VNS 2/2025 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026—2029

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt Opetushallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029.

Sivistysvaliokunta käsittelee asiaa oman toimialansa osalta.

Opetushallitus lausuu seuraavaa:

1. Opetushallituksen toimintaedellytykset

Opetushallitus esittää vakavan huolensa taloudellisen tilanteen heikkenemisestä ja säästöjen vaikutuksesta Opetushallituksen tehtävien hoitamiseen jatkossa. Opetushallituksen toiminnan menot ja valtion talousarviossa osoitetut määrärahat ovat olleet jo usean vuoden epätasapainossa. Opetushallituksen lakisääteisten tehtävien hoitaminen edellyttäisi jatkossakin toimintamenorahoituksen riittävää tasoa. Opetushallituksen lakisääteisten tehtävien hoitaminen ei tule säästöjen myötä olemaan kestävällä ja vastuullisella pohjalla.

Opetushallitus pyytää huomioimaan, että Opetushallituksen toimintamenoihin (taso v. 2024 n. 25 milj. euroa) on jo kohdistettu merkittäviä leikkauksia. Opetushallitus joutui toteuttamaan syksyllä 2024 yhteistoimintaneuvottelut. Yhteistoimintaneuvottelujen tuloksena saavutettiin vuodelle 2025 1,3 milj. euroa säästöä, josta henkilöstökustannuksia on n. 1 milj. euroa ja toiminnallisia säästöjä n. 300 000 euroa. Yhteistoimintaneuvotteluissa saavutettiin säästöjä, joilla on pitkäaikainen vaikutus myös kehyskaudelle 2026–2029.

Yhteistoimintaneuvotteluiden aikana tunnistettiin, että sopeuttamista on jatkettava edelleen tulevina vuosina, jotta Opetushallituksen toiminta pystytään turvaamaan. Taloudellinen tilanne on johtanut henkilöstökulujen vähennyksen lisäksi myös muiden

kustannusten karsimiseen siten, että on perusteltua epäillä viraston palvelutason ja kyvyn hoitaa tehtäviään heikkenevän.

Kotimaisten kielten keskus yhdistyy Opetushallituksen kanssa vuoden 2026 alusta. Yhdistyminen perustuu Sivistyshallinto 2030 kehittämishankkeeseen, jota Opetushallitus pitää kokonaisuudessaan hyvänä. Opetushallituksen näkemyksen mukaan kehittämishankkeella on mahdollista saada kustannussäästöjä pitkällä aikavälillä. Kotimaisten kielten keskuksen ja Opetushallituksen yhdistyminen kasvattaa viraston tehtäväkenttää ja tämän tulisi myös näkyä määrärahojen tasossa.

Opetushallituksen ja Kotimaisten kielten keskuksen kehyksiin on kuitenkin vuodelle 2026 kohdennettu 1,527 milj. euron tuottavuussäästö. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle on esitetty vuodelle 2026 3,6 milj. euron ja vuosille 2027–2029 5,1 milj. euron toimintamenosäästö, joka on toistaiseksi vielä kohdentamatta.

Kehysriihessä on päätetty, että valtionhallinnon tuottavuutta lisätään muun muassa digitalisaatiota ja tekoälyä hyödyntämällä, normeja ja prosesseja keventämällä ja tehtäviä vähentämällä sekä tehostamalla palveluiden hankintaa, säästö 130 milj. euroa. Julkisen talouden suunnitelmassa kirjataan, että tästä keväällä 2025 päätetyn 130 milj. euron säästön jakaantumisesta hallinnonaloittain päätetään vuoden 2026 talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä.

Opetushallituksen näkemyksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle esitetystä kohdentamattomasta toimintamenosäästöstä taikka 130 milj. euron lisäsäästöstä ei ole mahdollista osoittaa säästöjä Opetushallituksella ilman, että Opetushallituksen lakisääteiset tehtävät vaarantuvat. Jo aiemmin osoitetun toimintamäärärahan pienemisen vuoksi Opetushallituksen tehtävien osalta on odotettavissa joko palvelujen karsimista tai palvelutason heikkenemistä. Samanaikaisesti Opetushallituksen tehtäväkenttä on laajentunut merkittävästi, mikä päinvastoin lisäisi tarvetta riittävälle ja vakaalle rahoitukselle. Tässä valossa julkisen talouden suunnitelman merkittävät leikkaukset ovat erityisen huolestuttavia. Mikäli vuoden 2026 budjettiin kohdistuu merkittäviä leikkauksia, on Opetushallituksen käytännössä

välttämätöntä käynnistää uusia sopeutustoimia jo syksyllä 2025, jotta vaikutukset ehtivät toteutua ajoissa.

Opetushallituksen toimintamenojen osalta Opetushallitus huomioi, että Opetushallituksen toimintamenomomentin rakenteen muutos toteutettiin vuoden 2025 talousarvion hyväksymisen yhteydessä. Uudet momentit ovat Opetushallituksen toimintamenot 290102 ja Eräät Opetushallituksen muut menot ja avustukset momentti 290131. Opetushallituksen osalta VNS 2/2025 esitetyt hallinnonalan toimintamenosäästöt v. 2026–2029 sisältävät toimintamenosäästöjen lisäksi uudelle avustusmomentille kehyksiin aiemmin kohdennetut säästöt.

2. Valtion yleissivistävän koulutuksen ja valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenot

Opetushallitus esittää huolensa valtion yleissivistävän koulutuksen sekä valtion ammatillisen koulutuksen oppilaitosten kehysmäärärahojen riittävyydestä. Opetushallitus esittää vakavan huolen siitä, ettei rahoituksella ole mahdollisuutta taata jatkossa laadukasta opetustoimintaa valtion oppilaitoksissa.

3. Valtionavustukset

Opetushallitus pyytää huomioimaan, että Opetushallituksen jakamiin valtionavustuksiin on kohdistettu merkittäviä leikkauksia. Jo vuoden 2024 aikana erilaisia säästötoimia kohdistui valtionavustusmäärärahoihin yhteensä 6,73 milj. euroa. Lisäksi opetushenkilöstön täydennyskoulutuksen valtionavustuksiin on kohdennettu seuraavat leikkaukset: vuodelle 2025 14,6 milj. euroa, vuodelle 2026 14,7 milj. euroa ja vuosille 2027 ja 2028 15,6 milj. euroa.

Opetushallituksen maksamilla valtionavustuksilla on ollut laaja yhteiskunnallinen merkitys koulutuksen ja oppimistason tasa-arvoisuuteen sekä varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen tukemiseen ja kehittämiseen. Opetushallituksen rooli erityisesti opetustoimen henkilöstökoulutuksen tukena on ollut merkittävä.

Valtionavustusleikkauksilla tulee olemaan hyvin negatiivinen vaikutus koulutuksen kehittämiseen sekä opetushenkilöstön tasapuoliseen täydennyskoulutukseen. Valtionavustusmäärärahojen leikkausten ei tulisi kohdentua määrärahoihin, joiden kysyntä on laajaa, ja jotka ovat strategisesti merkittäviä sekä hallitusohjelman toteuttamisessa että koulutuksen kehittämisessä.

Lisäksi Opetushallitus tarkentaa, että esi- ja perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen sekä lukiokoulutuksen kansainväliseen toimintaan osoitettujen määrärahojen leikkaaminen vähentää merkittävästi koulujen ja varhaiskasvatuksen sekä lukioiden mahdollisuuksia toteuttaa kansainvälistä toimintaa ja oppilaiden, opiskelijoiden ja henkilöstön oppimiseen liittyvää liikkuvuutta. Leikkaukset heikentävät näiden sektoreiden kansainvälisen toiminnan pitkäjänteistä kehittämistä ja toiminnan vakiintumista.

4. Kansainvälinen yhteistyö

Opetushallituksen rahoitukseen kohdistuvat leikkaukset tulevina vuosina vaarantavat Opetushallituksen kansainvälisen yhteistyön pitkäjänteisen toiminnan ja myös tulossopimukseen kirjatut tavoitteet ja niiden toimeenpanon. Etenkin kehitysyhteistyöhön ohjattujen varojen kolmas leikkauskierros kahden vuoden aikana, ja myös tulevina vuosina, vaikeuttaa Opetusalan kehitysyhteistyön osaamiskeskus FinCEEDin tehtävän vahvistaa Suomen roolia globaalin oppimisen kriisin ratkaisuissa ja edistää suomalaisen osaamisen hyödyntämistä opetusalan kehitysyhteistyössä. Kansainvälinen koulutus- ja kehitysyhteistyö tarkoittavat vuosien sitoutumista hankkeisiin ja projekteihin, joten julkisen talouden suunnitelman toimintaan ja henkilöstöön kohdistuvat leikkaukset heikentävät kokonaisuudessaan Opetushallituksen roolia luotettavana, vakaana ja pitkäjänteisenä kansainvälisenä yhteistyökumppanina.